

Het oerhollandse snijraam

Het snijraam... Wat een oerhollands woord is dit toch! Een bovenlicht met in hout uitgestoken versieringen door een houtsnijder vervaardigd in plaats van de gebruikelijke roede-verdeling waar de fijn-timmerman aan te pas kwam. Er achter zit glas.

Versierde bovenlichten zijn in heel Europa vanaf halverwege de 17de eeuw in de architectuur te vinden.

In het zuiden zie je de rustig versierde ornamenten boven de dubbele deuren van de huizen van de goeude burgerij: zonnemotieven, dolfijntjes, grotesken, acanthusblad of gedraaide spijlen.

Noordelijker, in Frankrijk en Duitsland zie je voornamelijk 18de-eeuwse en zeer sprekende voorbeelden in een enigszins zware uitvoering, die goed past bij de ornamentiek aan de gevel, uitgevoerd in natuursteen en mooi ingepast in het hele lijn- en vormenspel.

Men vindt hele mooie snijramen in N.O.-Duitsland en Polen met name in de kuststeden tot aan de Baltische staten, waar de architectuur

Snijraam te Usquert.

doet denken aan die van de Noordelijke Nederlanden.

In België en Nederland neemt de Barok zijn eigen vlucht en zo ontstond er een evenwichtig gebruik van ornamentiek aan de gevels, in de huizen, op meubels, et cetera.

Vanaf de 17de eeuw kenmerken de Nederlandse huizen zich meer en meer door een bijna overmatig gebruik van glas in de gevel. In al die ramen de zo bekoorlijke roede-verdeling, de houten kozijnen, de deuren eronder, de verf: donker groen, helder wit, bentheimer.... Geen wonder dat er uit dit geheel een traditie ontstond, een behoefte, om boven de deur op

Een nieuw ontworpen snijraam (1973) in een gevel in Haarlem.

de plaats van het bovenlicht een versierd raam aan te brengen!

Bij de rijke huizen was dit meestal een voortvloeiSEL uit het totale ontwerp van de gevel; maar de neringdoenden en verschillende ambachtslieden konden in het bovenlicht belangrijke informatie kwijt. Het gevolg was een eigen beeldtaal, vermengd met het gangbare ornament, die zijn oorsprong had in de functie van de gevelsteen.

Later gietijzer

Tot aan het begin van de 19de eeuw duurde deze 'bloeitijd'. Daarna werd het gesneden raam langzaam verdrongen door het fabrieksmatig vervaardigde gietijzeren ornament, meestal in de vorm van een levensboom. In deze periode werd de zeggingskracht van veel ambachtelijk werk om zeep geholpen. Het eerstvolgende snijraam zag je dan ook pas in de periode van de art nouveau.

Die houten ramen gingen langer mee dan je zou verwachten, mits goed verzorgd. Toch heeft het merendeel de 19de eeuw niet overleefd. Met als gevolg de vele gaten die je aan-

Reconstructie (1983) van een snijraam naar een oude foto (Hoorn).

gaten boven de voordeuren van heel veel prachtige panden. Wat een disharmonie met het karakter van de gevel!

Als beeldhouwer/restaurator krijg ik van tijd tot tijd opdracht tot het maken van zo'n snijraam. Soms naar aanleiding van een afbeelding van het verloren gegane raam op een oude foto.

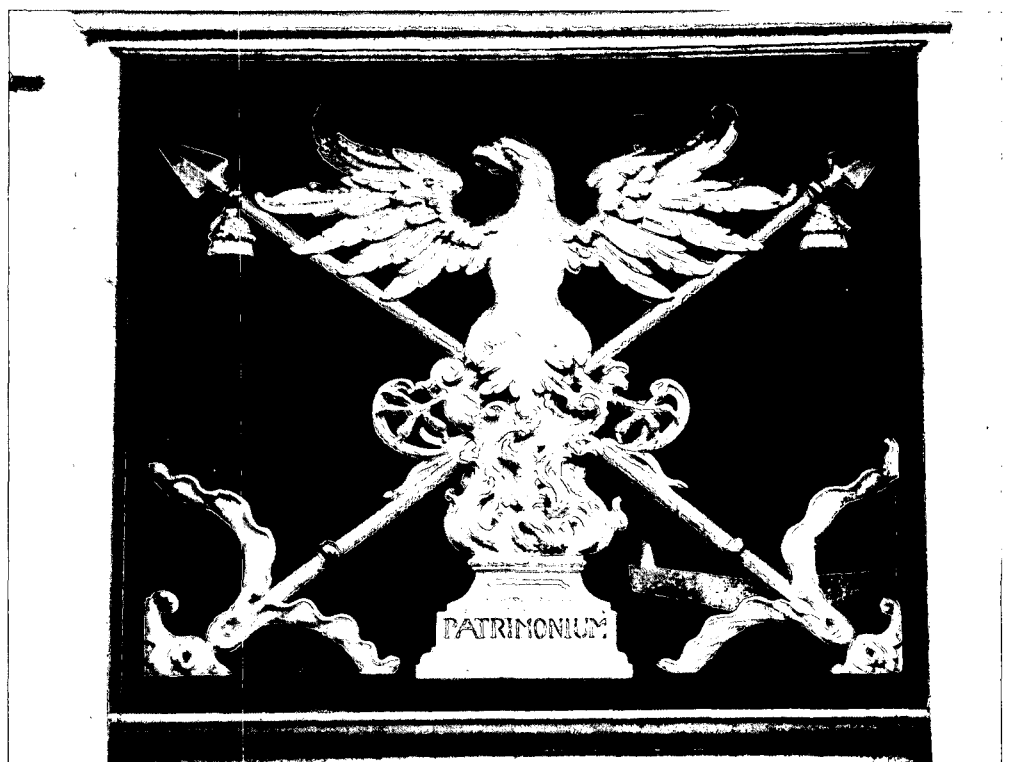
Vaker wordt er gevraagd iets te ontwerpen in de trant van de stijl van de gevel.

De meeste eer voor zowel opdrachtgever als maker is te behalen door een eigentijds ontwerp te maken waarin de eigenaar te herkennen is, bijvoorbeeld via zijn of haar beroep, een familiewapen, de filosofische geaardheid.

Voor het materiaal kies ik grenen, eiken of kastanjuhout vanwege de duurzaamheid.

Bij een groot raam zorg ik tevens dat spinnings aan de binnenzijde de mogelijkheid bieden voor meerdere stukken glas, bij voorkeur oud, zodat het spel van de gebroken weerkaatsing wordt bevorderd. Dit zorgt voor een levendig geheel. En dat is nu precies de functie van het snijraam en zijn aandeel in het stadsbeeld.

Ik hoop dat een traditie wordt voortgezet.

M. Robert is beeldhouwer/restaurator te Groningen.

Ontwerp in Empire-stijl voor woningbouwvereniging Patrimonium te Leeuwarden (1994).